

Plenum

Torsdag 9.2.2023 kl. 16.00—19.07

4. Statsrådets redogörelse om underrättelselagstiftningen

Statsrådets redogörelse SRR 11/2021 rd

Utskottets betänkande FvUB 35/2022 rd

Enda behandlingen

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 4 på dagordningen presenteras för enda behandlingen. Riksdagen beslutar nu utifrån förvaltningsutskottets betänkande FvUB 35/2022 rd om ett ställningstagande med anledning av redogörelsen.

Debatten inleds med att förvaltningsutskottets ordförande Mari Rantanen presenterar betänkandet och därefter följer en snabbdebatt i fråga om de anföranden som ledamöterna anmält sig för i förväg. Inrikesminister Krista Mikkonen ges möjlighet att hålla ett 5 minuter långt anförande. Anföranden som ledamöterna anmält sig för på förhand får vara högst 5 minuter långa. Talmanskonferensen rekommenderar att även de anföranden som hålls efter snabbdebatten är högst 5 minuter långa. Dessutom kan talmannen ge ordet för repliker enligt eget övervägande. — Jag öppnar debatten. Utskottets utförande, ledamot Rantanen, varsågod.

Debatt

17.48 **Mari Rantanen ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunta on viime vaalikaudella hyväksynyt laajan, perustuslain muuttamistakin vaatineen tiedustelulainsäädännön kokonaisuuden, joka valmisteltiin parlamentaarisessa seurannassa. Lainsäädäntö astui voimaan 1.6.2019. Hallintovaliokunta on aiemmissa käsittelyissään korostanut tiedustelulainsäädännön välttämättömyyttä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Valiokunta on myös todennut, että näin merkityksellisen uudistuksen toimeenpanoa ja sen tavoitteiden toteuttamista on välttämätöntä seurata ja arvioida myös eduskunnassa. Eduskunta onkin edellyttänyt hallituksen seuraavan tarkkaan siviilitiedustelulainsäädännön soveltamista. Hallintovaliokunta on saanut asiasta selvityksen joulukuussa 2020.

Eduskunta on lisäksi edellyttänyt hallituksen antavan eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä seikkaperäisen selonteon tiedustelulainsäädännöstä. Valtioneuvoston selonteko on annettu eduskunnalle joulukuussa 2021.

Valiokunta tähdentää, että tiedustelulainsäädännölle on ollut välttämätön tarve ja myös viimeaikaiset turvallisuusympäristön muutokset ovat osoittaneet, että siviili- ja sotilastiedustelusta on Suomessa säädetty oikea-aikaisesti. Tiedustelulainsäädännön ajantasaisuudesta on kuitenkin jatkuvasti huolehdittava.

Suomen ja koko Euroopan turvallisuustilanne on selonteon antamisen jälkeen heikentynyt erityisesti Venäjän hyökättyä Ukraina helmikuussa 2022. Suomi on myös hakenut Naton jäseneksi, mikä osaltaan lisää ulkomaisten tiedustelupalvelujen kiinnostusta Suo-

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

mea kohtaan. Valiokunta korostaa muuttuneessa turvallisuusympäristössä erityisesti selonteon niitä kohtia, joissa painotetaan tarvetta varmistaa lainsäädännön ajantasaisuus ja toimivuus.

Hallintovaliokunta on jo tiedustelulainsäädäntöä säädettäessä korostanut tiedustelutoimivaltuuksien ja oikeusturvan tasapainon merkitystä. Valiokunta tähdentää edelleen tehokkaan ja tuloksellisen tiedustelutoiminnan välttämättömyyttä kansallisen turvallisuuden suojaamisessa ja samalla lainsäädännön oikeusturvatakeiden toimivuutta. Valiokunta toteaa samassa yhteydessä pitävänsä kattavaa ja toimivaa tiedustelutoiminnan valvontakokonaisuutta erittäin tärkeänä yhteiskunnan ja tiedusteluun kohdistuvan luottamuksen kannalta.

Valiokunta on kuluvalle vaalikaudella kiinnittänyt huomiota myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön pohjalta turvallisuuteen perusoikeutena. Selonteossa viitataan kuluvalle vaalikaudella annettujen valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon, puolustuselonteon, sisäisen turvallisuuden selonteon ja EU-politiikasta annetun selonteon linjauksiin. Valiokunta viittaa yleisesti näihin sekä turvallisuusympäristön muutosta koskevasta ajankohtaiselonteosta antamaansa lausuntoon. Valiokunta pitää tärkeänä, että mainittujen selontekojen linjaukset tiedustelutoiminnasta toteutetaan.

Hallintovaliokunta toteaa, että tiedustelulainsäädäntö on ollut voimassa vasta varsin lyhyen ajan eikä sen toimivuutta voida kaikilta osin vielä kattavasti arvioida. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa selontekoa on pidetty varsin yleispiirteisenä lainsäädännön vaikutusten arvioimiseksi. Yksityiskohtaisen arvion tekemistä vaikeuttaa osaltaan myös tiedustelutoiminnasta julkisesti saatavilla olevan tiedon vähyys.

Hallintovaliokunta on arvioinut selontekoa varsin seikkaperäisesti. Osana tiedustelulainsäädännön yleistä arviointia valiokunta on arvioinut tiedustelutoiminnan ohjausta ja yhteensovittamista, tiedustelun kohteita, menetelmiä, tiedusteluviranomaisten yhteistoimintaa, valvontaa ja oikeusturvaa sekä suojelupoliisin roolin kehittymistä. Valiokunta yhtyy saamansa selvityksen perusteella selonteon arvioon siitä, että lainsäädännön keskeisin tarve, kansallisen turvallisuuden parantaminen, on toteutunut ja tiedonhankinta on uusien toimivaltuuksien myötä tehostunut. Selonteossa on nostettu esiin eräitä lainsäädännön kehittämistarpeita, joista osan taustalla on ylimpien laillisuusvalvojien kannanottoja.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on erityisesti kiinnittänyt huomiota tiedustelumenetelmillä saadun tiedon luovuttamiseen rikostorjuntaan eli niin sanottuun palomuurisääntelyyn. Tiedustelulainsäädäntöä koskevien lakien perusteella tiedusteluvalvontavaltuutettu on esittänyt tulkintakannanoton, jonka mukaan kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämistä ja paljastamista sekä selvittämistä voidaan pitää tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivina tietojen käyttötapoina.

Kansallista turvallisuutta uhkaavista rikoksista eli maanpetos-, valtiopetos- ja terroristirikoksista osa jää palomuurisäännösten rangaistusasteikkovaatimusten alapuolelle. Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut omana aloitteenaan selvitettäväksi palomuuria koskevan sääntelyn tulkinnan ja antanut siitä päätöksen. Päätöksessään oikeusasiamies toteaa, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja on turvattu perustuslaissa eikä käyttötarkoitussidonnaisuuteen voida tehdä perusoikeuksia heikentäviä tulkintoja. Tiedustelumenetelmillä saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan merkitsee poikkeusta käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Oikeusasiamies katsoo, että tiedusteluvalvontavaltuutetun tulkintakannanottoa ei voida pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä.

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

Eduskunnan oikeusasiamies on myös katsonut, että palomuurisääntelyä tulee soveltaa sekä siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten tehtäväpiiriin kuulumattomiin että niiden tehtäväpiiriin kuuluviin rikoksiin. Oikeusasiamies on edelleen katsonut, että palomuurisääntelyä tulee soveltaa sekä tietojen toiselle viranomaiselle luovuttamiseen että tietojen käyttämiseen siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten omassa toiminnassa. Oikeusasiamies on lisäksi katsonut, että palomuurisääntelyä tulee soveltaa sekä tietojen oma-aloitteeseen luovuttamiseen että tietojen pyynnöstä tapahtuvaan luovuttamiseen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja tiedusteluvalvontavaltuutetun eriävät käsitykset mutta myös valtioneuvoston oikeuskansleri sekä lausunnon antaneet puolustusvaliokunta ja liikenne- ja viestintävaliokunta ilmaisevat tarpeen selkeyttää palomuurisääntelyä. Hallintovaliokunta katsoo, että palomuurisääntelyn toimivuudesta ja täsmentämistarpeista tulee tehdä perusteellinen selvitys ja arvioinnin pohjalta valmistella sääntelyn selkeyttämiseksi tarvittavat kattavat, tarkkarajaiset ja täsmälliset säännösehdotukset.

Valiokunta kiinnittää huomiota kotirauhan suojan esteenä tiedustelulle. Selonteossa on maininta, että siviilitiedustelulainsäädännön poliisilain 5 a luvussa säädetty kielto kohdistaa tiedustelumenetelmää pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai kielto tehdä muita toimenpiteitä kyseisessä tilassa mahdollistavat kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavan toiminnan valmistelun siirtymisen tiedonhankinnan ulottumattomiin. Hallintovaliokunnalle esitetyn selvityksen mukaan asia on noussut esiin myös vuoden 22 aikana valmiuslain uudistamiseen liittyvissä alustavissa arvioissa. Valiokunta näkee, että pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävän tilan tiedustelukiellon sääntelyn väljentämistä välttämättömistä syistä olisi arvioitava jo hyvissä ajoin ennen poikkeusoloja. Valiokunta katsoo, että tiedustelukieltoa koskevaa sääntelykokonaisuutta on edellä todetut seikat huomioon ottaen syytä tarkemmin selvittää. Valiokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella aiheellista olisi samalla selvittää myös kotirauhan suojan ja pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävän tilan käsitteitä.

Hallintovaliokunta on kiinnittänyt huomiota suojelupoliisin muuttuneeseen rooliin. Supo toimii nykyisin sekä siviilitiedustelua suorittavana tiedustelupalveluna että rikostorjuntaa suorittavana poliisina. Tämä on otettu huomioon poliisilain sääntelyssä rikosten estämistä ja paljastamista koskevan tiedonhankinnan jatkamisesta sekä palomuurisääntelyssä. Suojelupoliisin esitutkintaviranomaisen aseman poistumisen myötä ei selvityksen mukaan kuitenkaan ole tarkistettu muuttuneen tilanteen kannalta keskitetysti eri hallinnonalojen sektorilainsäädäntöä siltä osin kuin kyse on kansallinen turvallisuus tietojen antamisesta perusteena suojelupoliisille, mikä on johtanut osittain tiedonsaannin supistumiseen. Valiokunta katsoo, että suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksien kokonaisuutta on tarkasteltava kansallisen turvallisuuden suojaamiskyvyn sekä tiettyjen rikosten estämistehtävien kannalta.

Selonteon käsittelyn yhteydessä on tuotu esiin eräitä muitakin tiedustelulainsäädännön selkeyttämis- tai selvittämistarpeita. Puolustusvaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota sotilastiedustelusta annetun lain sääntelyyn tietoliikenteen tiedonhankinnan teknisten tietojen käsittelystä ja pitää tärkeänä säännöksen selkeyttämistä. Selonteossa nostetaan esiin eräitä muitakin teknisten tietojen käsittelyyn liittyviä seikkoja, ja hallintovaliokunnan mielestä näitä seikkoja olisi hyvä selvittää samalla, kun sääntelyä muutoinkin tarkastetaan.

Hallintovaliokunta katsoo, että hybridihaikuttamiseen liittyen on tarvetta vielä arvioida lainsäädäntöä erityisesti eri viranomaisten välisen tietojenvaihdon osalta. Lisäksi valio-

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

kunta toteaa, että Rajavartiolaitoksella on rajaturvallisuutta ylläpitävänä, sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuvana ja salaisia pakkokeinoja käyttävänä aluevalvonta- ja esitutkintaviranomaisena jo olemassa taktiset ja tekniset kyvyt tukea tiedusteluviranomaisia tehtävissään.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on pidetty tärkeänä, että vieraan valtion tiedustelupalvelun toimeksiannosta tapahtuva tahallinen vaikuttaminen säädettäisiin rangaistavaksi — myös sellainen toiminta, jossa henkilö vieraan valtion tiedustelutoimintaa hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen luovuttaa ulkomaiselle tiedustelupalvelulle sen toimintaansa varten tarvitsemia tiloja, välineitä tai tietoja. Kriminalisointia on esitetty harkittavaksi. Valiokunta pitää perusteltuna, että lainsäädännön muutostarpeita näiltäkin osin arvioidaan.

Valiokunta pitää tärkeänä, että siviili- ja sotilastiedusteluresurssit turvataan pitkäjänteisesti. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että tiedustelutoimintaan liittyvä kehittäminen on hyvin teknologiaintensiivistä, minkä johdosta suorituskyvyn ylläpitäminen edellyttää jatkuvasti uusia investointeja esimerkiksi tiedonhankintajärjestelmiin sekä henkilöstön osaamisen pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietintö sisältää kaksi lausumaa. Ensimmäisessä eduskunta edellyttää, että hallitus tekee perusteellisen selvityksen tiedustelulainsäädännön palomuurisääntelyn toimivuudesta ja täsmentämistarpeista, ja arvioinnin pohjalta valmistelee tarvittavat, kattavat, tarkkarajaiset ja täsmälliset säännöshdotukset sääntelyn selkeyttämiseksi. Toisessa lausumassa eduskunta edellyttää, että hallitus muutoinkin tarkastelee tiedustelulainsäädännön toimivuutta, vaikutuksia ja mahdollisia muutostarpeita, huolehtii lainsäädännön ajantasaisuudesta muuttuvassa toimintaympäristössä sekä varmistaa tiedustelutoiminnan ja sen valvonnan riittävät resurssit. Mietintö on yksimielinen. — Kiitos.

18.00 Sisäministeri Krista Mikkonen: Arvoisa puhemies! Ensiksi haluan kiittää hallintovaliokunnan jäseniä selonteon perusteellisesta käsittelystä ja sen puheenjohtajaa Mari Rantasta mietinnön esittelystä.

Tiedustelulainsäädäntöä koskeva selonteko annettiin vuoden 2021 joulukuussa, ja sen valmistelu perustui eduskunnan siviilitiedustelulainsäädännöstä antamaan ponteen ja pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan. Selonteko koskee sekä siviili- että sotilastiedustelulainsäädäntöä.

Tiedustelulainsäädäntö tuli voimaan kesäkuussa 2019, ja selonteossa arvioidaan lainsäädännön toimivuutta vaiheessa, jossa lainsäädäntö oli ollut voimassa hyvin lyhyen aikaa. Selonteossa saatettiin sen antamishetkellä todeta, että lainsäädännön keskeinen tavoite, kansallisen turvallisuuden parantaminen, on toteutunut ja tiedonhankinta uhkista uusien tiedusteluvaltuuksien myötä on tehostunut. Lain soveltamisessa korostuu perusoikeuksien turvaaminen, ja uudistusta voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää onnistuneena.

Arvoisa puhemies! Selonteon antamisen jälkeen Venäjä hyökkäsi helmikuussa 2022 Ukrainaan ja Suomen turvallisuusympäristö on vaikeutunut. Valtioneuvosto antoi turvallisuusympäristön muutosta koskevan ajankohtaisselonteon viime keväänä, ja Suomi on hakenut Naton jäseneksi, mikä prosessi on vielä kesken. Toimintaympäristön muutoksen arvioidaan olevan pysyvä. Sen takia tehokas tiedonhankinta, kattavan ja ajantasaisen tiedon sekä tilannekuvan saaminen uhkista, on erittäin tärkeää, jotta myös tiedustelun keinoin voidaan tukea valtionjohdon ja viranomaisten oikea-aikaista tilannekuvaa päätöksentekoa varten.

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

Tiedustelutoiminta perustuu lainsäädäntöön, joka määrittää tarkkarajaisesti, mihin tiedustelua voidaan kohdistaa. Tiedustelua ohjataan kansallisen turvallisuuden keskeiset uhat ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan tietotarpeet huomioivien painopisteiden kautta. Painopisteiden ajankohtaisuutta ja toteutumista seurataan aktiivisesti sisä- ja puolustusministeriöissä. Ohjaavat ministeriöt ylläpitävät valmiutta painopisteiden muuttamiseen. Keskeistä on, että tiedustelua voidaan kohdistaa myös välittömän tarpeen mukaan esimerkiksi toimintaympäristön muuttuessa. Tiedustelulainsäädännössä määritetty vieraan valtion toiminta muodostaa luonteensa vuoksi erityisen uhan Suomen itsemääräämisoikeudelle, ja tietoa on voitava hankkia riittävästi.

Valtionjohdon ja kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä hoitavien viranomaisten lisäksi tiedustelutieto uhkista on merkityksellistä myös esimerkiksi yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria ylläpitäville tahoille. Nämä ovat usein yksityisen sektorin toimijoita. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja turvallisuusympäristön vaikeutuminen ovat entisestään lisänneet tarvetta suojata kriittistä infrastruktuuria ja parantaa kykyä toimia häiriötilanteissa. Tämä näkyy muun muassa siten, että Nord Stream -sabotaasin jälkeen kriittisen infrastruktuurin suojaamiseen kiinnitetään merkittävää huomiota koko Euroopan unionin tasolla. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet kiirehtimään niin sanotun CER-direktiivin kansallista täytäntöönpanoa ja toteuttamaan stressitestejä valikoiduilla sektoreilla.

Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat, viranomaisten yhteistyö, tiedonvaihto ja yhteinen tilannekuva ovat keskeisen tärkeitä erilaisten turvallisuussuhkien torjunnassa. Yleisesti ottaen Suomen viranomaisyhteistyön toimintamallia ja tiedonvaihdon sujuvuutta voidaan pitää kansainvälisesti poikkeuksellisenä, ja se perustuu vahvasti lainsäädäntöön. Kehittämisen tarpeitakin on kuitenkin noussut esiin. Hallintovaliokunta nostaa mietinnössään esiin esimerkiksi tiedustelutoimintaa koskevan palomuurisääntelyn, jolla tarkoitetaan tiedustelumenetelmällä saadun tiedon luovuttamista rikostorjuntaan. Edelleen teknologian nopea kehitys vaikuttaa tiedusteluviranomaisten toimintaedellytyksiin. Parhailleen sisäministeriön ja puolustusministeriön yhteinen hanke arvioi viranomaisten toimintaedellytyksiä liittyen kyberturvallisuuteen ja kyberpuolustukseen. Tähän liittyen myös tiedustelulainsäädännön kehittämistä koskevia tarpeita kartoitetaan.

Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat, tiedustelulainsäädännön arviointi on jatkuvaa. Lainsäädännön toimivuudesta saatujen kokemusten lisääntyessä on arvioitava myös sen kehittämistarpeita. Lainsäädännön on oltava ajantasaista toimintaympäristö ja teknologinen kehitys huomioon ottaen. Operatiivisen suorituskyvyn kehittäminen ja hankkeiden toteuttaminen perustuvat pitkäaikaiseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Toimintakyky on varmistettava ennakoimattomien tilanteiden ja uhkien varalta ottaen kuitenkin huomioon oikeusturvatakeiden kattavuus ja toimivuus.

Arvoisa puhemies! Kiitän hallintovaliokuntaa perusteellisesta työstä mietinnön johdosta sekä puolustusvaliokuntaa ja liikenne- ja viestintävaliokuntaa lausunnon antajina. Mietintö antaa hyvän lähtökohdan lainsäädännön edelleenkehittämiseksi. Selvää on, että Suomen turvallisuutta ja kriisinkestävyyttä on entisestään parannettava. Tiedusteluviranomaisten saavutettu suorituskyky tulee kyetä säilyttämään ja kehittämistyötä jatkamaan. Osa tätä työtä on tiedustelulainsäädännön toimivaltuuksien ajantasaisuudesta huolehtiminen oikeusvaltion periaatteita sekä perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Talvitie.

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

18.06 Mari-Leena Talvitie kok: Arvoisa puhemies! Suomen kansallinen turvallisuus on yhteinen asia. Se ei voi tuntea maantieteellisiä, ammatillisia, iällisiä tai puolueellisiaakaan rajoja. Me kokoomuslaiset pidämme tärkeänä, että turvallisuusviranomaisemme työkalut ovat kunnossa niin lakien, tiedustelun kuin muun toiminnan sekä resurssien osalta. Se on ainut keino luoda, rakentaa ja ylläpitää yhteistä Suomen kansallista turvallisuutta.

Arvoisa puhemies! Venäjän julma hyökkäyssota Ukrainaan on haastanut kansalaisten turvallisuudentunnetta. Sen vuoksi on tärkeää, että kansalaisten luottamus turvallisuuttamme vahvistavaa tiedustelutoimintaa kohtaan on korkea. Olen kiitollinen ja myöskin iloinen siitä, että me eduskunnan hallintovaliokunnassa pystyimme puheenjohtaja, kollega Rantasen johdolla tekemään tästä selonteosta yksimielisen. Kokoomuksessa priorisoimme sen yhteisen tilannekuvan ja yhteisen mietinnön korkealle ja vahvaksi, ja hallintovaliokunnan hyvä henki mahdollisti sen, että teemme näitä asioita yhteistuumin ja puoluerajat ylittäen — kiitos myöskin ministeri Mikkoselle äskeisestä vastauspuheenvuorosta ja niistä näkökulmista, mitä toitte esiin, ja olitte perehtynyt valiokunnan mietintöön.

Suomen ensimmäisiä tiedustelulakeja vuonna 2019 säätäessään eduskunta velvoitti hallitusta antamaan tiedustelulainsäädännön selonteon. Selonteon pohjalta esille nousi selkeyttämis- ja selvittämistarpeita esimerkiksi palomuurisääntelyn osalta, ja ne on tietenkin tärkeää korjata pikimmiten. Palomuurisääntelyssä on kyse esimerkiksi siitä, miten viranomaiset voivat jakaa toisilleen tiedustelumenetelmillä kerättyä tietoa rikostorjunnan tarkoituksiin eli rikosten ehkäisyyn. Hallintovaliokunta on nyt yksimielisesti edellyttänyt, että palomuurisääntelyn täsmentämistarpeista tehdään selvitys ja sen pohjalta tarvittavat kattavat ja tarkkarajaiset säännösehdotukset. Tämän työn tulee olla ensimmäisiä asioita seuraavan hallituksen pöydällä.

Selonteko osoittaa myös sen, että tiedustelulainsäädäntö on ollut monilta osin välttämättömyydenä. Lakien ollessa voimassa on arvioitu tarkkaan lakien tavoitteiden toteutumista, ja hallituksen antaman selonteon mukaan sen keskeisin tavoite eli kansallisen turvallisuuden parantaminen on toteutunut.

Sota on muuttanut myös turvallisuusviranomaisten toimintaympäristöä. Tiedustelulainsäädäntö tarjoaa työkaluja siihen, että entistäkin tärkeämpään rooliin nousseen turvallisuushkien ennaltaehkäisyyn on nykyisessä laajuudessa oltava mahdollista. Ennen tiedustelulakia olimme käytännössä muiden maiden antamien tiedustelutietojen varassa.

Kansalaisten luottamusta tiedustelua kohtaan edistää kattava ja toimiva tiedustelutoiminnan valvontakokonaisuus. Valvonta onkin osoittautunut toimivaksi.

Onnistumiseksi voidaan laskea myös tiedustelulainsäädännön oikea-aikaisuus. Noin nelisen vuotta sitten saimme sekä siviili- että sotilastiedustelupaketin säädettyä loppuun tässä salissa. Loppuvaiheessa siinä oli myöskin parlamentarismi tärkeässä roolissa, kun viime kauden kollegan, kansanedustaja Tapani Töllin, puheenjohtaman parlamentaarisen työn pohjalta tätä tehtiin, ja on tärkeää, että olimme silloin kaukaa viisaita.

Arvoisa puhemies! Samalla tavalla kun valiokunnassa yhteinen tilannekuva on tärkeä, jotta voimme tehdä yhteisiä linjauksia lainsäädännön muutostarpeista, se yhteinen tilannekuva on tärkeä myöskin meidän viranomaisille, ja sitä nimenomaan on turvattu tällä tiedustelulainsäädännöllä. Itse asiassa se kattava ja reaaliaikainen tilannekuva on yhä tärkeämpää, ja on myöskin tärkeää saada näitä ennakkovaroituksia, koska muuttuvassa turvallisuusympäristössä edellytetäänkin ennakoivaa ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Valtiojohdon tarve oikea-aikaisen tilannekuvan saamiseen on entisestään korostunut.

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

Valiokunta tähdentää edelleen tehokkaan ja tuloksellisen tiedustelutoiminnan välttämättömyyttä kansallisen turvallisuuden suojaamisessa ja samalla lainsäädännön oikeusturvatkeiden toimivuutta. Hallintovaliokunta on kuluvalle vaalikaudella muutenkin kiinnittänyt huomiota myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön pohjalta turvallisuuteen suomalaisten kansalaisten perusoikeutena.

Tässä, arvoisa puhemies, tämä puheenvuoroni.

Loppuun jaan mukavan, hauskan sattuman tuolta neljän vuoden takaa: Aina ei muista, että täällä salissahan kaikki, mitä teemme, on julkista. Pitkä työ siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännön parissa päättyi sitten siihen — muistan, että se oli kahdeksan aikaan illalla täällä salissa — että saatiin nämä säädettyä. Keskustelu oli päättynyt, ja istunto päättyi myöskin, ja pidin siinä viimeisiä puheenvuoroja ja kävin kiittämässä sitten tuossa keskellä istunutta kansanedustaja Tapani Tölliä. Avoimena ihmisenä minun teki mieleni halata arvoisaa kollegaa, mutta pöytähän oli välissä, ja taputin sitten vain tästä käsivarresta jotenkin näin ja en muistanut, että kaikki, mitä täällä salissa tehdään, on tosiaan julkista, kunnes sitten äitini noin reilun puolen tunnin päästä kertoi, että oli nähnyt tämän oululaisen kansanedustajan halauksen puoli yhdeksän uutisissa. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäkinen.

18.13 Riitta Mäkinen sd: Arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminta on tärkeä osa laajempaa kansallisen turvallisuuden kehittämisen kokonaisuutta, jolla pyritään ennakoimaan toimintaympäristön muutoksia ja torjumaan uhkia ennakoivasti. Sen merkitys on kasvanut verkottuneessa maailmassa, jossa uhat teknologistuvat, laaja-alastuvat ja ottavat käyttöön sellaisia toiminnan muotoja, joita ei välttämättä mielletä vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle perinteisessä mielessä. Suomen kansallisen turvallisuuden näkökulmasta eurooppalainen tiedusteluyhteistyö sekä kansallisen puolustusyhteistyön osana tehtävä tiedonvaihto ja tiedustelutoiminta on tärkeää.

SDP korosti tiedustelulain valmistelun yhteydessä aikoinaan huolellista tiedustelutoiminnan tarkkarajaisuutta ihmisoikeudet huomioiden. Korostimme, että valvonta on täsmällistä ja tarkkarajaista ja ettei laki mahdollista yleistä kohdentamatonta massavalvontaa. Selonteossa todetaan, että valvonnan kokonaisuudessa ei ole havaittu toistaiseksi tiedusteluviranomaisen lainvastaista tai virkavelvollisuuksien vastaista toimintaa. On kuitenkin tärkeää, että valvontaa kehitetään jatkuvasti ja tarkastellaan viranomaisten toimivaltuuksia ja toimintaa.

Arvoisa puhemies! Lainsäädäntö on osoittautunut pääsääntöisesti toimivaksi. Tiedustelulainsäädännön ajantasaisuudesta on kuitenkin jatkuvasti huolehdittava, jotta turvallisuusympäristön muuttuessa kyetään vastaamaan myös uudenlaisiin kansallista turvallisuutta vaarantaviin uhkiin. Hallintovaliokunnan mietinnössä käsitellään eräitä esiin nousseita lainsäädännön selkeyttämis- ja selvittämistarpeita, joista osan taustalla on myös ylimpien laillisuusvalvojien kannanottoa. On tärkeä varmistaa, että valvonnan resurssit ovat riittävät. Viranomaisten suorituskyvyn tulee kaikilta osin olla toimintaympäristön vaatimalla tasolla.

Arvoisa puhemies! Tähän mennessä voimme olla enemmän kuin tyytyväisiä siihen, että tarpeellinen lainsäädäntö saatiin valmisteltua ja toimeenpantua ja jo nyt olemme päässeet arvioimaan sen toimivuutta käytännössä. Erityisesti näin kriisiaikoina voidaan todeta, että tätä lainsäädäntöä on todella testattu. Pidän erittäin tarpeellisena, että tulevalle kaudella

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

tätä hyvää työtä jatketaan ja myös varmistetaan se, että kehittämis ehdotuksissa edetään huolellisesti mutta mahdollisimman ripeästi. — Kiitoksia myös ministerille.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Vestman.

18.15 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Tiedustelulainsäädännölle on todella ollut välttämätön tarve, kuten hallintovaliokunnan mietinnössä todetaan. Erityisen merkittävä turvallisuusympäristön muutos eli Venäjän rikollinen hyökkäyssota Ukrainaan on osoittanut sen, että tämä lainsäädäntö tehtiin Suomessa oikea-aikaisesti, voisi sanoa, kreivin aikaan.

Tiedustelullahan hankitaan tietoa ulko- ja turvallisuuspoliittisen johdon sekä viranomaisten tarpeisiin tarkoituksena turvata Suomen kansallista turvallisuutta, suojata suomalaisten turvallisuutta, löytää siis tietoa Suomen kansallisturvallisuutta uhkaavista tekijöistä ja ilmiöistä.

Kun puhutaan tiedustelulainsäädännöstä, niin keskustelussa nousevat syystäkin esille perus- ja ihmisoikeuskysymykset, se miten erilaisia oikeuksia tasapainotetaan ja huolehditaan siitä, että viranomaisilla on yhtäältä riittävät toimivaltuudet, ja toisaalta, että niitä toimivaltuuksia käytetään sillä tavalla, että perus- ja ihmisoikeuksia kunnioitetaan. On syytä huomata, kuten hallintovaliokunta mietinnössään toteaa, että tiedustelulainsäädännön tarkoituksena on turvata perustuslailliseen yhteiskuntajärjestykseen ja siihen kiinteästi kuuluviin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin merkittäviin yhteiskunnallisiin intresseihin liittyvässä päätöksenteossa tarvittava tiedonsaanti. Hallintovaliokunta on jälleen kerran nostanut esille turvallisuuden perusoikeutena, ja tämä on hyvä huomata, kun keskustellaan tiedustelutoimivaltuuksista ja niiden suhteesta perus- ja ihmisoikeuksiin. Niiden tarkoitus siis on turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Haluan kiinnittää huomiota kuten edellä edustaja Talvitie ja valiokunnan puheenjohtaja tähän tiedustelumenetelmällä saadun tiedon käyttämiseen rikostorjuntaan eli tähän palomuurisääntelyyn. Valiokunta on asiantuntijakuulemisissa todennut konkreettisienkin esimerkkien kautta, että tämän nykyisen palomuurisääntelyn toimivuutta on arvioitava huolella. Yksi valiokunnan kuulemisissa esiin noussut seikka, joka tuolta mietinnöstäkin käy esille, on kysymys siitä, toimiiko tällainen tunnusmerkistösidonnainen palomuurisääntely tarkoituksenmukaisella tavalla tilanteessa, jossa rikollinen teko ei ole realisoitunut tai juridisesti alkanut. Ja tästä syystä tuolla valiokunnan mietinnössä on tuo yksimielinen tärkeä lausumaehdotus, siis lausumaehdotus siitä, että tätä palomuurisääntelyn toimivuutta tulee arvioida ja ryhtyä tarvittaviin lainsäädäntötoimiin. Olisinkin tästä ministeriltä halunnut kysyä, näkeekö ministeri kehitystarpeita tässä palomuurisääntelyssä. Millaisia mahdollisia muutostarpeita te olette tunnistanee?

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen, Mari.

18.19 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Vestman tässä lähestulkoon vei jalat suustani — hän nimittäin puhui kaiken sen, mitä olin itse ajatellut puhua. [Mari-Leena Talvitie: Tämä on tämä yhteinen tilannekuva!]

Mutta menen tähän palomuurisääntelyyn vielä sen verran, kun en tuossa esittelypuheessa käyttänyt näitä esimerkkejä. Niin kuin todettua, esimerkiksi matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten on sellainen rikos, jota ei voi luovuttaa esitutkintaviranomaisel-

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

le tilanteessa, jossa tämä tieto on tullut tiedustelun kautta, tai toinen vaihtoehto oli laitton sotilaallinen toiminta. Jos ajatellaan nyt ylipäättänsä tätä meidän turvallisuusympäristöä ja turvallisuustilannetta, joka lienee — jos ei pysyvästi, niin varsin pitkäaikaisesti — muuttunut, niin kyllä kai lähtökohta on se, että tämän tyyppisistä rikoksista näiden tietojen pitäisi pystyä siirtymään eri viranomaisten välillä, ja siitähän tässä palomuurisääntelyssä nyt onkin kysymys.

No sitten haluan nostaa vielä esiin sen asian, mitä itse asiassa edustaja Vestman tässä jo sivusi, että tiedustelulainsäädäntö ja tiedustelutoiminta ei ole vastinpari perus- ja ihmisoikeuksille vaan ehkä pikemminkin tätä asiaa pitäisi lähestyä siten, että tiedustelu ja tiedustelulainsäädäntö ja tiedustelumenetelmät ovat välttämättömiä perus- ja ihmisoikeuksien puolustamiseksi. Ehkä tästä keskustelusta välillä tulee sellainen tunne, että nämä ovat keskenään ikään kuin vaakakupissa, ja niitä sitten punnitaan. Mutta jos ajatellaan sitä, että näkökulma olisikin pikemminkin se, että jos meillä on keinot pyrkiä estämään nimenomaan tiedustelussa sitä, mikä esimerkiksi suomalaisia ja Suomen kansaa voi uhata, niin ilman muuta tämän pitäisi toimia. Tämä on sellainen keskustelu, mitä käydään hyvin vähän. Lopultahan tämä palaa siihen perustuslain suomaan oikeuteen elämään, sillä silloin jos meillä esimerkiksi vihamielinen valtio pyrkii vaikuttamaan jopa uhaten suomalaisten henkeä ja terveyttä, niin tämä palaa kyllä mitä suurimmassa määrin tänne perusoikeuksiin, ja siltä osin ehkä olisi hyvä muistaa tässä keskustelussa myös tämä näkökulma.

Mutta sitten tarkentaisin vielä tätä kysymystä: kun tässä nyt valiokunta yksimielisesti nämä lausumat tänne mietintöönsä loivat, niin kysytäänpä näin päin ministeri Mikkoselta — hienoa, että olette paikalla — että onkohan ministeriössä jo alkanut valmistelu ja selvittely näiden lainsäädäntömuutostarpeiden osalta.

Puhemies Matti Vanhanen: Ministeri Mikkonen.

18.22 Sisäministeri Krista Mikkonen: Arvoisa puhemies! Kiitos edustajille hyvästä keskustelusta ja todellakin valiokunnalle vielä hyvästä työstä — täällä taitaa nimenomaan valiokunnan jäseniä pääosin olla tätä keskustelua käymässä.

Todellakin niin kuin tässä on tullut moneen kertaan esiin, niin kyllä se, että meillä on tämä tiedustelulainsäädäntö ollut nyt voimassa, on ollut aivan ensisijaisen tärkeää. Itse viime kaudella olin puolustusvaliokunnan jäsenenä tuota lainsäädäntöä tekemässä ja myös tuossa parlamentaarisen työryhmän työssä mukana, ja todella silloin kun sitä teimme, emme ehkä arvanneet, miten tärkeään rooliin tämä tulee, ja monella tapaa voimme olla todella tyytyväisiä, että viime kaudella tämä saatiin maaliin.

Tässä keskustelussa on noussut esiin toisaalta tämä valvontakokonaisuus, ja se näyttäytyy tässä hyvin toimivalta, mutta aivan niin kuin kaikki muukin tässä tiedustelulainsäädännössä, niin se on myös osa-alue, jota on syytä seurata ja katsoa, onko sitä tarpeen kehittää jatkossa.

Sitten on paljon keskusteltu ja siinä mietinnössä myös nostettu tämä palomuurisääntely vahvasti esiin. Se on tietysti ihan selvää, että sitä on syytä selvittää jo ihan pelkästään senkin takia, että se mietinnössä näin painokkaasti nousee, mutta kyllä oli tiedossa jo aiemminkin, että tämä on kokonaisuus, jota on syytä selvittää. Kyllä ministeriönkin alustavan arvion mukaan, nimenomaan tämän sujuvan viranomaisyhteistyön takaamiseksi, tämä lainsäädäntö vaatii selkeyttämistä.

Punkt i protokollet PR 165/2022 rd

Niin kuin tuli näissä puheenvuoroissa esiin, niin todellakin eduskunnan oikeusasiamies silloin 2021 marraskuussa antoi päätöksen tämän tiedusteluvalvontavaltuutetun kannanoton johdosta palomuurisäännöksen soveltamisesta, ja tämä päätös on otettu suojelupoliisissa huomioon. Ja nyt sisäministeriö on suojelupoliisilta saanut tiedon, että eduskunnan oikeusasiamies ei ole toistaiseksi antanut vuoden 22 helmikuun tarkastuksesta vielä tarkastuskertomustaan, jossa sitten mahdollisesti tulee esille joitakin muutostarpeita. Ja varmasti myös tätä tarkastuskertomusta on syytä odottaa, niin että sitten päästään vielä tekemään sitä valmistelua — tai käytännössä varmasti se on sitten seuraavan hallituksen pöydällä. Mutta selkeästi se tarve siihen on, että tätä kokonaisuutta katsotaan ja katsotaan ne tarvittavat muutokset. Se on tullut nyt, niin kuin tässä mietinnössäkin tulee, hyvin selkeästi esille.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen godkände utskottets förslag till ställningstagande med anledning av statsrådets redogörelse SRR 11/2021 rd. Ärendet slutbehandlat.